

ХАЛҚАРО МУНОСАБАТЛАР

ЗАМОНАВИЙ ДУНЁ ТАРТИБОТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ СТРАТЕГИК АСОСЛАРИ

ИДИРОВ УЛУҒБЕК

сийёсий фанлар доктори, профессор, ТДШУ

Аннотация. Мазкур илмий мақолада XXI асрнинг дастлабки ўн йилликларига келиб инсоният хавфсизлигига дахлдор бўлган глобал муаммолар ҳажмини янада ортиб кетганлиги ҳамда унинг сабаблари, шунингдек янги дунёвий тартиботнинг шаклланиб улгурмаганлиги, халқаро муносабатларнинг демократлашуви ҳам ниҳоятда мураккаб ва қийин кечаётганлиги ҳамда унга сунъий тўсиқ бўлаётган омиллар тўғрисида таҳлилий фикрлар баён қилинган.

Мақолада асосий эътибор Бирлашган Миллатлар Ташиқлоти Бош Ассамблеясининг 75-юбилей сессияси ва унда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев томонидан сўзланган тарихий аҳамиятга молик нутқда илгари сурилган янги конструктив гоялар ва ташаббусларнинг адолатли халқаро тизимни яратиши ва бунда БМТ фаолиятининг институционал имкониятлари ҳамда самарадорлигини оширишидаги улкан аҳамияти билан боғлиқ фикрлар ва хулосалар баён қилинган.

Мақолада, Ўзбекистон Республикаси Президентининг БМТ сессиясидаги нутқида ифодаланган янги концептуал хулосалар ва тавсияларнинг БМТ шафелигида амалга оширилиши билан инсоният олдиди турган глобал муаммоларнинг катта қисми ўзининг ижобий ечимини топиши ва бунинг натижасида янги адолатли, инсонпарвар ва демократик дунёвий тартиботни шаклланиши жадал равишида рўй бериши учун кенг қўламли имкониятлар очилиши хусусидаги хулосалар билдирилган.

Мақолада, давлатимиз раҳбарининг нутқида илгари сурилган муҳим ташаббуслар моҳиятига кўра, ҳозирги дунёни ижобий янгилаш ва бунинг учун халқаро ҳамжамиятнинг масалага ёндашувларини демократик тарзда янгилаш, дунё муаммолари бўйича масъулияти оширишдек ўта муҳим глобал вазифаларни ҳал этишига қаратилганлиги билан дунё халқлари учун ҳам алоҳида улкан аҳамиятига эга эканлиги таъкидланган.

Мақолада Давлатимиз раҳбарининг халқаро тизимни янгиланишида миллий парламентларнинг ўрни беқиёс эканлиги ва шу боис ҳам БМТ нинг парламентлар ролини оширишга доир махсус Қарорини қабул қилиниши лозимлиги тўғрисидаги таклифининг ниҳоятда муҳим аҳамияти, шу муносабат билан парламент дипломатиясининг замонавий асосларини вужудга келтирилишида мазкур гоянинг ҳал қилувчи роль ўйнаши тўғрисидаги хулосалар баён этилган.

Шу билан бир қаторда мақолада, Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан Афғон муаммосини замонавий талаблар даражасида ҳал қилиши бўйича принципиал жиҳатдан янги, том маънодаги самарали прагматик гояларни илгари сурилганлиги ва уларни Афғонистондаги барча муаммоларни ҳал этилишида муҳим аҳамиятга эга бўлиши ҳақидаги фикрлар баён қилинган.

Таянч сўз ва иборалар: БМТ, Бош Ассамблеяси сессияси, хавфсизлик, глобаллашув, глобал тизим, дунёвий тартибот, парламент, адолатли халқаро тизим, халқаро мулоқот.

Аннотация. В данной научной статье изложены аналитические мысли о том, что в первых десятилетиях XXI века многократно возрос уровень глобальных проблем, касающихся безопасности человечества, также изложены причины такого явления, в том числе противоречивость формирования нового мирового порядка, сложность его демократизации. Сделаны выводы о новых искусственных преградах на пути формирования новых международных отношений.

В статье основное внимание уделено значению 75 юбилейной сессии Генеральной Ассамблеи Организации Объединённых Наций и новым концептуальным идеям, которые были озвучены в выступлении Президента Республики Узбекистан Ш.М.Мирзиёева.

Автором сделаны выводы, что конструктивные идеи и инициативы, выдвинутые в выступлении Президента нашей страны, будут иметь огромное значение при формировании справедливой международной системы, также при этом повысятся институциональные возможности и эффективность деятельности ООН.

В статье сделаны выводы о том, что в результате осуществления выдвинутых новых идей, рекомендаций руководителя нашего государства под эгидой ООН, весьма большое количество проблем, которые стоят перед человечеством, могут быть решены, в итоге появятся новые условия для формирования современного, справедливого, демократического мирового порядка.

В статье особо отмечено, что новые идеи, выдвинутые Президентом нашей страны, по своей сущности направлены на обновление мирового устройства. В связи с этим, наш Президент призывает к повышению общей ответственности, а также усилению демократических подходов мирового содружества для решения этих задач.

Поэтому, автор считает, что инициативы нашего главы нашего государства имеют весьма положительное значения для всех народов мира.

В научной статье особо отмечается что, историческое значение имеет и предложение руководителем страны идеи о повышении роли национальных парламентов.

В этой связи, как отмечено в статье, инициатива Президента Республики Узбекистан по принятию со стороны ООН специального решения по повышению роли парламентов, имеют исключительно актуальное значение для формирования современных основ развития парламентской дипломатии.

Также в статье особое внимание уделено исторической роли и значению новых инициатив Президента Республики Узбекистан по мирному решению проблемы Афганистана. В статье сделаны выводы, что данные принципиально новые, эффективные инициативы по решению афганской проблемы будут способствовать кардинальному решению всех противоречий, которые существуют в современном Афганистане.

Опорные слова и выражения: ООН, сессия Генеральной Ассамблеи, глобализация, глобальная система, мировой порядок, парламент, справедливая международная система, международный диалог.

Abstract. This scientific article expounds analytical thoughts that in the first decades of the twenty-first century the level of global problems related to the security of mankind has increased many times over, the reasons for this phenomenon are also stated, including the inconsistency of the formation of a new world order, the difficulties of democratization. Conclusions are drawn about new false barriers to the formation of new international relations.

The article focuses on the significance of the 75th anniversary session of the General Assembly of the United Nations and new conceptual ideas that were voiced in the speech of the President of the Republic of Uzbekistan Sh.Mirziyoyev.

The author concludes that the constructive ideas and initiatives put forward in the speech of the President of our country will be of great importance in the formation of a fair international system, and at the same time, the institutional capacities and effectiveness of the UN will increase.

The article concludes that as a result of the implementation of the new ideas put forward, the recommendations of the head of our state under the auspices of the UN, a very large number of problems facing humanity will find their positive solution, as a result, new conditions will appear for the formation of a modern, fair, democratic world order.

The article emphasizes that the new ideas put forward by the President of our country, in their essence, are aimed at updating the world order. In this regard, our President calls for an increase in common responsibility, as well as strengthening the democratic approaches of the world community to address these challenges.

Therefore, the author believes that the initiatives of our head of state have a very positive meaning for all peoples of the world.

The scientific article emphasizes that the proposal of the head of the country to increase the role of national parliaments is also of historical importance.

In this regard, as noted in the article, the initiative of the President of the Republic of Uzbekistan for the adoption by the UN of a special decision to enhance the role of parliaments is extremely important for the formation of modern foundations for the development of parliamentary diplomacy.

Also, the article pays special attention to the historical role and significance of the new initiatives of the President of the Republic of Uzbekistan for the peaceful solution of the problem of Afghanistan. The article

concludes that these fundamentally new, effective initiatives to solve the Afghan problem will contribute to a thorough solution to all the contradictions that exist in modern Afghanistan.

Keywords and expressions: UN, General Assembly session, globalization, global system, world order, parliament, fair international system, international dialogue.

Маълумки, XXI асрнинг дастлабки ўн йилликларига келиб инсоният хавфсизлигига дахлдор бўлган глобал муаммолар ҳажми янада ортиб кетди. Бундай ҳолатнинг вужудга келишига кўпдан кўп сабаблар бор албатта. Янги дунёвий тартиботнинг шаклланиб улгурмаганлиги, боз устига мазкур жараённинг ниҳоятда мураккаб тарзда кечаётганлиги, кўп қутбли тартиботни вужудга келиши боғлиқ жараёнлар доирасида халқаро муносабатларнинг демократлашуви вазифаларини ҳал этилмаганлиги билан боғлиқ сунъий тўсиқларнинг мавжудлиги, халқаро майдонда давлатлар ўртасида изчил демократик мулоқотнинг рўй бериши ниҳоятда қийин бўлиб турган бир пайтда сайёрамизда муаммолар кўламини камайтириб бориш имкониятлари заиф бўлиб турибди.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, “Барчамизга маълумки, ҳозирги кунда дунё шиддат билан ўзгармоқда. Инсониятнинг тақдири ва келажагига таҳдид солаётган хавф-хатарлар тобора кучайиб бормоқда”.

Жаҳон миқёсида шафқатсиз рақобат турли зиддият ва қарама-қаршиликлар, савдо урушлари ғоят кескин тус олмоқда”¹.

Алоҳида таъкидлаш жоизки, умргузаронлик қилаётган давримизга келиб, глобаллашув замонавий дунёдаги ўзгаришларнинг энг етакчи факторига айланди. Бунинг натижасида халқаро тизим ўз моҳиятига кўра сифат жиҳатдан ўзгариб, инсоният олдида янги ва янги илгари мисли кўрилмаган жиҳатларни намоён қилмоқда.

Глобаллашувнинг тез суръатлар билан ривожланиб бориши, инсоният тараққиётининг янги интеллектуал ресурсларини излаб топиш ва ҳаётга жорий қилиш бўйича кенг қамровли чора-тадбирларни амалга оширишни талаб қилмоқда. Зеро, дунёда кескин равишда ўзгариб бораётган сиёсий, иқтисодий, ҳарбий вазият, хавфсизликни таъминлаш билан боғлиқ янги муаммоларнинг пайдо бўлиши, жаҳон мамлакатларининг суверен тараққиётини барқарор равишда таъминлаш имкониятларини кенгайтишига албатта салбий таъсир ўтказмоқда Табиийки, бундай вазият халқаро ҳамжамиятнинг етакчи субъектлари бўлган суверен давлатлардан тараққиётнинг кафолатларини етарли даражада таъминланишига хизмат қила олувчи янги манбаларни ишга солиш, барча халқлар, мамлакатлар учун бирдек позитив самара берадиган муносабатлар, сиёсий ҳукукий механизмларни вужудга келтиришни талаб этмоқда. Шу муносабат билан айни пайтда сиёсий тараққиёт ва модернизация ходисасини дунё бўйлаб пропорционал тарзда амалга оширилишини таъминловчи янги халқаро муносабатларга бўлган эҳтиёж ҳам кун сайин ортиб бормоқда.

Алоҳида эътироф қилиб ўтиш жоизки, “халқаро глобаллашув бир томондан инсониятни умумий муаммолар олдида ҳамкорлик қилиш, кучларни бирлаштириш, халқаро муносабатларнинг самарали институтларини вужудга келтиришни рағбатлантираётган бўлса, иккинчи томондан тараққиётнинг номутаносиб бўлишига, баъзан йирик мамлакатларнинг манфаатларини етакчи равишда қондирилишига, дунёда мавжуд муаммоларнинг янада чигаллашиб кетишига ҳам сабабчи бўлмоқда”².

¹ Мирзиёев Ш.М. Конституция ва қонун устуворлиги – ҳукукий демократик давлат ва фуқаролик жамиятининг энг муҳим мезонидир.// Халқ сўзи, 2019 йил 7 декабрь.

² Соловьев Э. Суверенитет в рамках полицентричного миропорядка: возвращение к истокам.//Международная жизнь, 2014. №6. С.96.

Айниқса янги дунёвий тартибот шаклланиб улгурмаган ҳозирги даврда, глобаллашув ҳодисасидан келиб чиқадиган ҳар қандай салбий импульслар янада мураккаброқ тус олмоқда. Зеро, дунёвий тартиботнинг дефицити туфайли глобаллашув жараёнларини бошқариш, маълум бир мувозанатга келтириш имкониятлари ҳам етарли даражада эмасдир.

Шу боис ҳам XX асрнинг охири ва XXI асрнинг дастлабки ўн йилликларига келиб, инсоният катта қўламдаги умумцивилизацияон талабларга ва муаммоларга дуч кела бошлади. Уларга муносиб жавоб қайтариш вазифалари ўз навбатида халқаро тартиботнинг янги концепцияси яратилишини тақозо қилмоқда. Зеро, барча мамлакатлар, халқлар томонидан тан олинган дунёвий тартиботнинг, яъни легитим ва умумий эҳтиёжлар, манфаатларга монанд бўлган ва тан олинган қоидаларни ўзида мужассам этган халқаро муносабатлар тизимининг мавжуд эмаслиги, ер юзидаги ҳаётни ўта мураккаб ва зиддиятли бўлишига сабаб бўлмоқда.

Боз устига жаҳондаги тенденциялар кўрсатиб турганидек, XX асрда инсониятга хавф солган таҳдидлар XXI асрга келиб нафақат сақланиб қолди, балки янада чуқурлашиб кета бошлади, мавжуд халқаро тизимни бошқариш ва энг муҳими сифатли бошқариш имкониятлари ниҳоятда пасайиб кетди.

Бунда, бир вақтлар Англиялик олим Х. Булл “дунёвий тартибот халқаро ҳамжамиятнинг етакчи мақсадларини қўллаб-қувватлаб туришга йўналтирилган фаолиятдир”¹, деб таърифлаган омилнинг етишмаётганлиги жиддий сабаб бўлмоқда.

Г.Киссенджер таъкидлаганидек, “Биз шундай тарихий даврда яшамокдамизки, унда дунёвий тартибот концепциясини умумий тушуниш ортидан ниҳоятда жўшқин қувиб бориш ҳолати рўй бермоқда. Дунёвий тартиботнинг шаклланмаганлиги туфайли бизларга бош-бошдоқлик, бетайин вазият хавф солмоқда. Шу билан бир қаторда, дунёда мисли кўрилмаган даражадаги ўзаро боғлиқлик ҳолати кучаймоқда. Тезкорлик билан янги технологияларнинг қўлланиши натижасида мавжуд конфликтларнинг янада чуқурлашуви хавфи вужудга келди. Буларнинг асосида инсон ақл-идроки ва имкониятлари чегарасига сиғмайдиган даражадаги мураккабликлар пайдо бўлмоқда”².

Шу боис ҳам XXI асрда халқаро ҳамжамиятнинг тузилиши ва мазмун моҳиятининг қандай бўлиши, бугунги кунда дунёвий тартиботни шакллантирилишининг етакчи йўналишлари характериға боғлиқ бўлиб қолди.

Шунингдек, ҳозирги замонда халқлар ўртасидаги муносабатларнинг ижобий тарзда рўй бериши, халқаро тизим доирасидаги муаммолар, таҳдидларни бартараф қилиб боришнинг самарали имкониятларини очиб берувчи ва тараққиёт томон етаклаб борувчи адолатли “янги дунёвий тартиботни шакллантириш XXI асрнинг мегатрендиға – бош йўналишиға айланди”³.

Зеро, янги юз йилликнинг дастлабки ўн йилликлари даврида намоён бўлаётган тенденцияар туфайли намоён бўлаётган ҳолатлар, дунёдаги мураккаб вазиятни зудлик билан юмшатилиши ва халқаро муносабатларни изчил равишда демократлаштириш, янги дунёвий тартиботнинг фундаментал асосларини қисқа муддатлар ичида шакллантиришдек вазифаларни амалда рўёбға чиқаришни барча давлатлар олдидаги заруратға айланиб улгурганлигидан кучли равишда далолат бермоқда.

¹ Bull H. The Anarchical Society. A Study of Order in World Politics. №4. 1977. P.3-5.

² Киссенджер Г. Мировой порядок. М.: АСТ, 2015. С.5.

³ Байков А., Боталов Э. Основные троектории эволюции мирового порядка в XXI веке. М.: Аспект Пресс, 2013. С.69.

Сайёрамизни тўпланиб қолган муаммолар гирдобидан олиб чиқишнинг ягона йўли бу дунёдаги муносабатлар моҳиятини инсонпарварлик, адолат, дўстлик ва ўзаро масъулият принциплари, қоидалари асосида ташкил қилиш, демократиянинг умуминсоний асосларини чуқур қарор топтириш билан боғлиқлиги бугун ҳеч кимга сир эмасдир. Айниқса тўсатдан пайдо бўлиб, бутун жаҳонга таҳдид солган коронавирус пандемияси пайтида шундоқ ҳам мураккаб бўлиб турган халқаро вазият табиийки янада оғирлашди.

Пандемия натижасида вужудга келган глобал хавф хатарлар инсоният олдида муаммони ечишнинг конструктив йўллари худуд билан ишлаб чиқиш заруратини объектив равишда кун тартибига қўйди. Айни пайтда бундай офатга қарши самарали курашиш учун халқаро ҳамжамият томонидан жаҳондаги муносабатлар тизимини тубдан ўзгартириш ва янгилаш лозимлиги янада ойдинлашди.

Шу муносабат билан алоҳида таъкидлаш жоизки, 2020 йилнинг сентябрь ойида бўлиб ўтган Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-юбилей сессиясида ҳозирги куннинг энг долзарб ва ечимини кечиктириш мутлақо мумкин бўлмаган муаммоларни муҳофафа қилинганлиги ва тегишли қарорлар қабул қилинганлиги ўта муҳим аҳамият касб этди.

Мазкур сессияда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев 23 сентябрь куни нутқ сўзлади. Алоҳида таъкидлаш жоизки, давлатимиз раҳбарининг мазкур нутқи ўз моҳиятига кўра, тарихий аҳамиятига эга бўлди ва сессия иштирокчилари ҳамда дунё жамоатчилиги томонидан катта эътибор ва ҳурмат билан кутиб олинди.

Зеро, мамлакатимиз Президенти нутқида жаҳон миқёсида мавжуд бўлган энг долзарб муаммолар чуқур асослаб берилди ва айни бир пайтда мазкур умуминсоний, глобал муаммоларни қафолатли тарзда ечиш йўллари кўрсатиб берилди. Бу борада Давлатимиз раҳбари томонидан ҳозирги ўта чигал ва зиддиятли ҳолатни ижобий ҳал этиш, вазиятдан барча мамлакатлар учун бирдек манфаат келтириладиган тарзда чиқишнинг оқилона ва инновацион йўллари ҳар томонлама чуқур кўрсатиб берилди.

Юртбошимизнинг нутқида илгари сурилган муҳим ташаббуслар ўз моҳиятига кўра, ҳозирги дунёни ижобий янгилаш ва бунинг учун халқаро ҳамжамиятнинг масалага ёндашувларини демократик тарзда ўзгартириш, дунё муаммолари бўйича масъулиятини оширишдек ўта муҳим глобал вазифаларни ҳал этишга қаратилганлиги билан дунё халқлари учун ҳам алоҳида улкан аҳамиятга эгадир.

Президентимиз Ш.М. Мирзиёев таъкидлаганидек, “Ҳозирги таҳликали ва мураккаб вазият ер юзидаги барча давлатлар ва халқлар ўзаро боғлиқ эканини ўртамазда мунтазам мулоқот, ишонч ва яқин ҳамкорлик ўта муҳимлигини исботлади.

Шу йўлда барчамиз ҳукуматлар, парламентлар ва фуқаролик жамиятларининг ўзаро саъй-ҳаракатларини бирлаштириш, умумий масъулият тамойилларини мустаҳкамлаш, халқаро шерикликни мувофиқ ҳолда ривожлантириш, жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг мақоми ва салоҳиятини ошириш, ваколатларини кенгайтириш лозимлигини чуқур англадик.

Мақсадимиз – ҳар бир инсоннинг асосий ҳуқуқ ва эркинликларини, саломатлиги ва фаровонлигини таъминлайдиган адолатли глобал тизимни биргаликда яратишдир. Бу борада биз Бирлашган Миллатлар Ташкилоти шафелигида Пандемиялар даврида давлатларнинг ихтиёрий мажбуриятлари тўғрисидаги халқаро кодексни ишлаб чиқишини таклиф этамиз. Ушбу ҳужжатда ҳар бир давлатнинг ўз фуқаролари ва халқаро ҳамкорлиги олдидаги мажбуриятлари акс этиши лозим”¹.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқи// Халқ сўзи, 2020 йил 24 сентябр.

Давлатимиз раҳбари томонидан илгари сурилган мазкур ташаббусни амалга оширилиши билан жаҳон миқёсида ҳозирги даврнинг энг долзарб эҳтиёжларига самарали жавоб бера оладиган том маънодаги янги ва ҳар томонлама замонавий дунёвий тартиботни шаклланиши учун реал имкониятлар вужудга кела бошлайди. Зеро, Президентимиз ташаббусида халқаро муносабатларни демократлаштириш, бунинг учун эса БМТ га аъзо бўлган барча давлатларнинг масъулиятини бирдек ошириш, инсонпарвар, барчага бирдек адолат тарқатиши институционаллаштирилган ва БМТ нинг кафолати орқали қонунлаштирилган халқаро тартиботни вужудга келтириш ғояси мужассамлашгандир.

Маълумки, ҳозирги даврнинг ўта долзарб ва кескин муаммоларини ҳал этишда, инсониятнинг бутуни ва эртаси учун ҳаётий аҳамиятга эга бўлган буюк халқаро миссияни бажаришда жаҳоннинг энг нуфузли ва мўътабар ташкилоти бўлган Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ўрни ва роли бекиёсдир.

Жумладан, янги дунёвий тартиботни шакллантириш ва амалга оширишнинг имкониятларини яратиб бориш, учун мазкур ташкилот бағрида потенциал манбалар мавжуддир.

Айни пайтда дунё мамлакатларининг БМТ шафелигидаги ҳамкорлигининг янги тизимини шакллантириш, биполяр халқаро тизимдан, янги дунёвий тартиботга ўтиш жараёнлари қийинчилик билан кечаётган бир даврда БМТ нинг нуфузи ва самарадорлигини янада ошириш, замонамизнинг энг долзарб талабларини барча мамлакатлар, халқлар манфаатлари билан узвийликда ҳал эта олиш имкониятлари ва институционал шароитларини кучли даражада ривожлантириш ўта муҳим аҳамият касб этмоқда.

XXI асрнинг дастлабки ўн йилликларида рўй берган халқаро тизимдаги ўзгаришлар, халқаро ҳамжамият таркибида сифат жиҳатдан аввалгилардан фарқ қилувчи жиҳатларнинг пайдо бўлганлиги, объектив равишда БМТ фаолиятини ва таркибий асосларини янги дунёвий тартиботни шакллантириш, давлатлар ўртасида мутлақо янги демократик мулоқотни йўлга қўйиш эҳтиёжларидан келиб чиқиб ривожлантириш ўта муҳим аҳамият касб этмоқда.

Маълумки, Давлатимиз раҳбари Ш.М. Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқида ушбу глобал масала хусусида қуйидаги муҳим хулосалар билдирилган эди: “Биз қатъий ишонамиз, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти бундан кейин ҳам халқаро муносабатларда ҳал қилувчи ўрин тутadi.

Ўзбекистон ушбу ташкилотнинг босқичма-босқич ислоҳ этилиш тарафдоридир. Биз хавфсизлик Кенгашини бугунги кун талабларига мос равишда кенгайтирилиши зарур, деб ҳисоблаймиз”¹.

Давлатимиз раҳбарининг БМТ Бош Ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқида БМТни фаолиятини ҳамда унинг дунё халқлари, мамлакатларини ягона мақсад сари сафарбар қилувчи мавқеини оширишга қаратилган ўта муҳим янги концептуал ғоялар асосланди.

Президентимиз Ш.М.Мирзиёев таъкидлаганидек, “Биз хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлидаги умумий хатарларга қарши янгича ёндашувлар асосида ва яқин ҳамкорликда ишлашимиз зарур. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг мувофиқлаштирувчи халқаро тузилма сифатидаги марказий ўрнини янада кучайтириш лозим.

Ўзбекистон жаҳоннинг барча мамлакатлари билан кенг кўламли ва ўзаро манфаатли шерикликни, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва унинг институтлари билан амалий мулоқотни ривожлантириш учун доимо тайёр”².

¹ Мирзиёев Ш.М. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеямининг 72-сессиясидаги нутқ//Халқ сўзи, 2017 йил 20 сентябрь, № 189 (6883)

² Мирзиёев Ш.М. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқ//Халқ сўзи, 2020 йил 24 сентябрь.

Алоҳида таъкидлаш жоизки, Давлатимиз раҳбарининг нутқида ҳозирги даврнинг бутун инсониятни катта ташвишига солаётган ва тоборо зиддиятли тус олаётган глобал муаммоларни ҳал этиш борасидаги том манънодаги инновацион сиёсий ғоялари баён қилинди. Уларда БМТ фаолиятини глобаллашувнинг бугунги кундаги барча таҳдидларини инобатга олган ҳолда амалга оширишни йўлга қўйиш билан боғлиқ устувор масалалар ўзининг чуқур аксини топгандир. Зеро, БМТ фаолиятининг самарадорлигини ошириш муаммоси замонавий дунёнинг энг етакчи трендига айланди.

Бундай вазиятнинг вужудга келишида бошқа сабаблар билан бир қаторда дунё олимлари "ҳозирги халқаро вазиятдаги инқирозли ҳолатнинг моҳиятини биполяр тизимини барҳам топиши натижасида пайдо бўлган уни поляр дисфункцияни бартараф этилмаганлиги ҳолати билан изоҳламоқдалар. Ушбу муаммонинг ечилиши ўз навбатида миллий демократик давлатларнинг ҳамкорлигига асосланган плюралистик халқаро тизимнинг шаклланишига олиб келади"¹.

Шу боис ҳам униполяр тартиботга ўтишга қаратилган интилишларнинг инсоният тараққиёти учун нақадар салбий оқибатларга олиб келишини дунё миқёсида чуқур англаш ва халқаро тизимни демократлаштириш борасида БМТ нинг сайъ-ҳаракатларини кучайтириш ниҳоятда долзарб аҳамият касб этмоқда. Шу муносабат билан Давлатимиз раҳбарининг Бош Ассамблеянинг 75-сессиясидаги нутқида халқаро муносабатларни демократик тарзда қайта қуришнинг БМТ бошчилигидаги муҳим янги сиёсий йўллари ва манбалари ҳам асослаб берилди. Бу ўринда Президентимиз томонидан халқаро муносабатларни инсонпарварлаштириш, дунё халқларини муштарак манфаатлар асосида бирлаштиришнинг ниҳоятда самарали воситаси бўлиб хизмат қилиши мумкин бўлган парламент институти ва парламент дипломатияси имкониятларидан БМТ раҳнамолигида кенг фойдланаиш билан боғлиқ бўлган ниҳоятда долзарб ғоялар илгари сурилди.

Давлатимиз раҳбарининг нутқида "Барқарор тараққиёт мақсадларига эришиш ва инсон ҳуқуқларини таъминлашда парламентлар ролини ошириш тўғрисидаги Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг махсус резолюциясини қабул қилиш таклиф этилди"².

Шу муносабат билан алоҳида таъкидлаш жоизки, мазкур резолюцияни қабул қилиниши билан замонавий халқаро муносабатларни даврнинг энг долзарб эҳтиёжларидан келиб чиққан ҳолда демократлаштиришнинг янги ва кенг қамровли имкониятлари вужудга келади.

Зеро, мамлакатлар парламентларининг халқаро майдондаги эътирофининг ҳуқуқий асосларининг мустаҳкамланиши билан парламент дипломатиясининг кенг кўламли ривожланиши, халқаро муносабатлар тизимида кучли даражада легитимлашуви рўй беради. Натижада жаҳондаги мавжуд муаммолар, зиддиятли вазиятларни тинч, демократик йўл билан ҳал этишнинг мислсиз катта кўламдаги замонавий шарт-шароитлари кафолатли тарзда шакллантирилади.

Чунки, "Парламент дипломатияси ўз ичига бир вақтнинг ўзида ҳам расмий ва ҳам халқ дипломатиясини қамраб олади. Зеро, парламентлар демократиянинг етакчи устуни сифатида халқ вакиллигини ифода этадилар"³.

¹ Лапкин В. Глобальная интерлюдия: от униполярной дисфункции к новому миропорядку//Полис, 2019, №6. С. 128.

² Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқи// Халқ сўзи, 2020 йил 24 сентябрь

³ Коньков А., Чуков Р. Парламентская дипломатия: Развитие общественно-государственного взаимодействия на мега политическом уровне//Полис, 2020, №1. С.66.

Шу боис ҳам миллий парламентларнинг замонавий халқаро муносабатларнинг актори сифатидаги роли беқиёс даражада ўсиб боради. Давлатимиз раҳбари томонидан миллий парламентлар роли ва нуфузини БМТнинг қарори заминида ошириш борасида илгари сурилган концептуал ғоя айтилган бир пайтда жаҳон миқёсида парламентлар орасида шу пайтга қадар амалга ошириб келинаётган муносабатларни янги сифат босқичига кўтарилиши учун етакчи асос бўлиб хизмат қилиши ҳеч шак-шубҳасиздир.

Маълумки, “Ҳозирги даврда миллий парламентлар раҳбарларининг учрашув саммитлари шаклидаги янги парламент дипломатияси жараёнлари амалга ошириб келинмоқда. Жумладан, Шанхай Ҳамкорлик Ташкилоти, МДХ га аъзо мамлакатлар парламентлари раҳбарларининг саммитлари шулар жумласидандир.

Глобал масштабда эса дунё парламентлари раҳбарларининг биринчи саммити 2000 йилда Нью-Йорк шаҳрида бўлиб ўтган эди. Шунингдек, мазкур форматдаги тўртинчи Саммит ҳам айнан Нью-Йоркда 2015 йилда ўтказилди”¹.

Таъкидлаш жоизки, дунё парламентлари раҳбарларининг 2020 йилдаги биринчи Саммитида махсус декларация ҳам қабул қилинган эди.

Эндиликда мазкур Саммитларда эришилган келишувларни самарали равишда амалга оширилиши учун ҳам БМТ раҳнамолигидаги янги ва халқаро даражадаги ҳукукий асослар вужудга келтирилмоқда.

Эндиликда, парламентлар ролини ошириш борасидаги БМТ нинг махсус қарори миллий парламентлар томонидан жаҳон миқёсида эришилаётган келишувларнинг глобал миқёсидаги мақоми ниҳоятда юқори даражага кўтарилади.

Давлатимиз раҳбарининг БМТ нинг юбилей сессиясидаги нутқида қирқ йилдан кўп бўлган давр мобайнида бутун инсониятни ташвишига солиб келаётган Афғонистондаги қарама-қаршиликларни БМТ шафелигида умумий ечимини ҳал этиш, бу борада БМТ нинг сиёсий ва институционал имкониятларини янада кенгайтириш ва афғон муаммосини ҳал этишда том маънодаги, янги юқори натижаларга эришиш учун ўта муҳим аҳамият касб этувчи ўта муҳим конструктив ғоялар ва ташаббус илгари сурилди.

Ш.М.Мирзиёев хулоса қилганидек: “Фикримизча Афғонистонда тинчлик ва барқарорлик ўрнатиш масалалари Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг доимий эътибор марказида бўлиб қолиши зарур.

Фақат биргаликда ва яқин ҳамкорлик орқали биз афғон халқининг эзгу орзу умидларини рўёбга чиқаришимиз мумкин. Бу борада “Беқарор ва вайронкор вазиятдан – тинчлик ва бунёдкорлик сари” деган тамойил асосида иш олиб бориш муҳимдир.

Шу боисдан Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ҳузурида афғон халқининг дарду ташвишини тинглайдиган, доимий фаолият кўрсатадиган қўмита ташкил этиш лозим.

Ушбу қўмитанинг асосий вазифаси Афғонистоннинг иқтисодий ва ижтимоий ривожланишига кўмак беришдан иборат бўлиши зарур”².

Давлатимиз раҳбари томонидан илгари сурилган мазкур сиёсий ғояларни амалга оширилиши билан авваламбор Афғонистондаги мавжуд муаммоларни ҳал этишнинг принципиал жиҳатдан янги бўлган сиёсий имкониятлари БМТ даражасида беқиёс даражада

¹ Коньков А., Чуков Р. Парламентская дипломатия: Развитие общественно-государственного взаимодействия на мегаполитическом уровне//Полис, 2020, №1. С.69.

² Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқи//Халқ сўзи, 2020 йил 24 сентябрь.

кенгаяди. БМТнинг минтақавий ва глобал масалаларни ижобий ҳал этиш, бунинг учун дунё мамлакатлари ҳамкорлигини сафарбар қила олиш салоҳияти юксалади.

Зеро, ҳозирги даврда янги адолатли дунёвий тартибот, инсонпарвар халқаро тизимнинг вужудга келиши учун минтақавий глобал муаммоларни ҳал этилиш жараёнлари узвийликда амалга оширилиши ўта муҳим ва долзарб аҳамият касб этмоқда.

Давлатимиз раҳбари таъкидлаганидек: “Барчамиз бир ҳақиқатни англаб олишимиз зарур: биз бугун фақатгина Афғонистоннинг келажаги учун эмас, балки умумий хавфсизлигимиз, терроризм, фанатизм ва зўравонликдан холи дунё учун курашмоқдамиз.

Биз ўтмишдаги хатоларни такрорламаслигимиз керак. Умумий масъулиятимизни доимо ёдда тутишимиз лозим”¹.

Шу муносабат билан алоҳида таъкидлаш жоизки, Давлатимиз раҳбари томонидан БМТ Бош Ассамблеясининг сессиясида илгари сурилган ва моҳиятан дунё хавфсизлигини, айти пайтда минтақавий тинчликни кафолатли таъминлашнинг энг самарали сиёсий асослари кўрсатиб берилган ғоялар халқаро, глобал тизимни инсонпарвар, адолатли ва демократик бўлишига улкан манба бўлиб хизмат қилади. Зеро, уларда бугун инсоният олдида турган муаммоларни ечиш, бартараф қилишнинг энг оптимал йўллари чуқур асослаб берилгандир.

КОРЕЯ-ЎЗБЕКИСТОН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ БОРАСИДА

ЛИ ДЖИ ИН

Корея Республикасининг Ханкук чет тиллар университети профессори

Ю НА ЁН

магистрант, ТДШУ

Аннотация. Корея ва Ўзбекистон ўртасида 1992 йилда дипломатик алоқалар ўрнатилганидан буён ўзаро манфаатли ҳамкорлик ва ишончга асосланган икки мамлакат ҳар йили турли соҳаларда дўстона муносабатларни ривожлантирмоқдалар. Хусусан, 2019 йилда Корея ва Ўзбекистоннинг “Махсус стратегик шериклик муносабатлари” даражасига кўтарилиши икки мамлакат ўртасидаги муносабатларда муҳим воқеа бўлди. Ушбу ютуқлар бир лаҳзада қўлга киритилмаган, балки бу икки мамлакат сўнгги 30 йил ичида бир-бирига ишонгани, ҳамкорлик қилгани ва бир-бирини қўллаб қувватлаш учун қилган саяё-ҳаракатлари натижасидир. 2021 йил Корея ва Ўзбекистон ўртасидаги дипломатик муносабатларнинг 30 йиллиги нишонланади. 1992 йилда дипломатик алоқалар илк бор ўрнатилганидан бери, ҳозирги кунгача икки мамлакат ўртасидаги дипломатик муносабатлар миқдор ва сифат жиҳатидан ўсиб бормоқда. Бугунга келиб, Корея ва Ўзбекистон президентлари баъзан бир-бирларини “Ака-Ука” деб чақиривади, баъзан эса бир-бирларини “ҳақиқий дўстлар” деб таърифлашади. Корея ва Ўзбекистон чин биродар мамлакатларга айланишиди.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Афғонистон бўйича “Тинчлик жараёни, хавфсизлик соҳасида ҳамкорлик ва минтақавий шериклик” мавзусида ўтказилган халқаро конференциядаги нутқи//Ўзбекистон Республикаси Президентининг матбуот хизмати.Т.2018.